

muž, ve kterém rozhodně něco jest: kus síly i kus něhy, třebaš byly posud zavaleny leckterou brutalitou nebo sentimentalitou a třebaš jim posud scházelo často vlastní umělecké posvěcení. Četl jsem od něho několik feuilletonů pro širší lidové obecnost, v kterých byla místy noblesa srdce ne právě dnes běžná. Jakýmsi *rytířem ulice* vystupoval v nich p. Horký; dovedl se zastat třebaš poslední aretované prostitutky správně i odvážně; dovedl vycítit a uctít tvář boží i v posledním zavrženém člověku; o mnohé tak zvané choulostivé otázky dovedl promluvit přímo, jasně a čestně; slovem: jakási duševní vyspělost byla v těch několika kouscích prózy, které jsem od něho četl. Také v leckteré básni p. Horkého při vši nehoráznosti naleznou se místa, kde proniká a zápasí lepší duch, toužící poctivě po umělecké organisaci svého chaosu.

Tím trapnější jest konstatování, že v naší divadelní novince není po něm patrnějších stop. Hemží se přímo bizarními schválnostmi, baroknostmi a hůře: čirými absurdnostmi. Jak si představit na příklad geniálního hudebníka, který se dobrovolně mrzačí jen proto, aby se přiblížil ženě, již prý odpuzuje od něho jeho umělecká velikost, která prý se bojí zatížit jeho let ke slunci? Jaká nakupenina bizarních, čirě papírových, z prstu vysátých fantasií! Což nevyznačuje se každý opravdový umělec krajní láskou ke svému umění, a není to právě tato láska, která z něho činí v životě často chladného a zdánlivě bezcitného egoistu? Aby se nám tento celý barokní poměr Šlechtův a ženy Bervicovy jen trochu objasnil nebo přiblížil, bylo by třeba dvou tří aktů! Ale budiž, přijměme jej se zavřenýma očima. Nastává pak nová nepřekonatelná nesnáze, jak vysvětlit, že takový exaltovaný šílenec dává se vypočítavě pojistit na své ruce u společnosti a inkasuje nepoctivě od ní nějaký stotisícový obnos!

Styl dramatu sluje prostě *nulnost*. Co není v dramatu *nulné*, bezesporné, pevné, co dá se mysliti jinak, jest již eo ipso špatné. Nestačí pouhá pravděpodobnost, nestačí pouhá možnost. Ale hra p. Horkého nedostupuje ani jich! Tím dá se změřit její umělecký pád.

Ve hře p. Horkého je místo, které mne chytlo ve znamení-tém podání p. Vojanově. Místo, kde líčí zmrzačený umělec svá muka v čarovném kraji švýcarském. Takový horský kout je hoto-vým dostaveníčkem nejrůznějších zvuků a tónů přírodních i lidských, které nemohou nevydráždit k šílenství člověka, jenž zvykl se jimi inspirovati k hudební tvorbě. Snad toto místo bylo jádrem básně, snad z ní vyrostlo drama p. Horkého. Žel jen, že tak zvráceně a absurdně. Neboť všecko ostatní je pitvor-nost, pošetlost a v nejlepším případě nezdůvodněná schválnost a libovůle. Jen jednoho tu není: banálnosti nebo citové sprostoty. A v tom jest naděje pro budoucnost.

Městské divadlo vinohradské: V. Štechův Deskový statek

Novou veselohrou p. Štechovou kmitne se moment, v němž ležela příležitost i podnět k opravdové veliké charakterotvorné veselohře po způsobu Molièrově — příležitost a podnět, které dovedl ovšem virtuosně nechat padnout literární podnikatel p. Štech, neboť ví z mnohých zkušeností, že psáti molièrovské veselohry naprosto by se nevyplatilo v zemi, v níž pracuje nakladatelské družstvo Máj. A tak napsal, co se vyplácí: veselohru štechovskou. Ale o ní později: vraťme se zatím k momentu, jemuž dovedl p. Štech tak znamenitě odolat.

V pražském předměstí strojí se oposice, která požene při nejbližších volbách útokem na posavadní radniční stranu, ale tato oposice potřebuje jako soli, má-li zvítězit, ve své čelo... šlechtice, šlechtice, jehož jméno by oslnilo masy. Tak soudí vůdcové demokratické oposice demokratického národa v demokratickém pražském předměstí. Tato honba za šlechticem a zkušeností, kterých s ním získali měšťáci — jaká látka k velké, pathologicky podložené veselohře! P. Štech, nechtě a nevěda, udeřil tu na velikou národně pathologickou látku. Vzpomeňme jen genealogických procesů před několika roky, které nás zostudily dokonale po celé střední Evropě — procesů, které

objevily u naší zbohatlé buržoasie takovou lačnost po predikátě šlechtickém, že tato dětská marnivost vyživila pohodlně po řadu let několik řemeslných falsátorů genealogických listin v našich veřejných archivech!

P. Štech nechal ovšem látku padnout. P. Štech nemá tolik poštilosti, aby pracoval pro nějakou imaginární literární historii budoucnosti... apage, satanas; p. Štech je reálný muž a pracuje jako rozumný podnikatel pro své odběratelstvo. A jak by se mohl odvážit s takovou ožehavou látkou před své obecenstvo? Kdo ví, nesedí-li v některé lóži také někdo, kdo toužil, ach, tolik toužil a nyl po nějakém pochybném předkovi s predikátem? Jak by tu narazil pak p. Štech! Jaké nepřijemné následky by to mohlo mít!

P. Štech nedá tedy podniknouti svému velkodohazovači honbu za šlechticem, nýbrž šlechtic sám vejde mu do pasti. Šlechtic objednaný a vystřižený přímo z nějakého sentimentálního románu Feuilletova... ne, ani Feuillet nemá tak prázdných lidských loutek, ty naleznou se jen v kalendářových povídkách. Tedy: zchudlý šlechtic, kdysi zámožný důstojník u dragounů, nyní nepatrný bankovní úředník. Zahýřil si kdysi před lety... ovšem... ale krušný život přivedl jej zatím k rozumu. A dnes jest již jen sama občanská láska k práci a — obětavost, ano, obětavost a velkodušnost. Aby umožnil sňatek své sestry s milovaným důstojníkem, obětuje se a jde si do velkodohazovačství p. Štechova pro nějakou bohatou stařenu za nevěstu. (Veledohazovač p. Štechův dohazuje totiž vedle realit všeho druhu i bohaté nevěsty. Heslo pro takové obchody jest „deskový statek“, heslo, známé jen zasvěcencům, tajené i před personálem kancelářským: vlastní péro, které žene veselohru p. Štechovu.) A když šťastnou náhodou nemusí se již šlechtic obětovat za svou sestru, chce si zase naráz vzít chudou komptoiristku z naší kanceláře, s níž právě jednou hovořil: má již velkodušnost a obětavost v programu a nemůže ani jinak...

A stejně hluboce psychologicky sondovány a stejně pravdivé jsou i ostatní figurky p. Štechovy, na př. hned rek jeho veselo-

hry, veledohazovač. Chlap protřelý světem, drzý žamputář a vychytralý obchodník, který si získal svými málo čistými spekulacemi na milion jmění — ale jak uvidí *zchudlého* šlechtice, malého bankovního úředníka, *o němž absolutně nic neví, o němž předtím nikdy ani neslyšel*, přijímá jej ihned s otevřenou náručí za zetě! Čemuž se říká nádherná typická charakteristika celé společenské třídy. Neboť dohazovači jsou již, jak známo, takoví, že vyšetřují jen minulost a majetkové poměry při uchazečích o dcery svých klientů, jde-li o *vlastní* dcery, svěřují se úplně šťastné náhodě... Jaké bohaté životní zkušenosti má náš zasloužilý divadelní podnikatel!

Velmi zábavně a pohodlně jest také sestrojena jiná hlavní rekvisita veselohry, jakási mladá vdovička; ta se totiž rozesnubuje a přesnubuje za dobré slovo autorovo, jak jest toho naléhavě potřebí k rozmotání ubohého dramatického uzlíčku.

Tedy: jeden dvojsmysl, jedno qui pro quo a do každého aktu po dvou třech velmi banálních a oběhaných vtipečích... a veselohra jest hotova! A Vinohradské divadlo vynese ji jako trumf domácí dramatické produkce... A koutky rtů jeho tak zv. uměleckých representantů neškubne při tom ani ironický úsměv...

Vinohradské divadlo: Stanislava Przybyszewského Zlaté rouno; Pierra Vebera Ruka nevěry; Tristana Bernarda Majorův sluha — Národní divadlo: Przybyszewského Pro štěstí

Spojuju tentokrát obojí naši scénu, starou i novou, v jediný článeček, a píšu-li na prvním místě divadlo Vinohradské a na druhém teprve divadlo Národní, jest to ne náhodné, nýbrž úmyslné: skládám tím svou upřímnou poklonu scéně vinohradské, jejíž zásluhou bylo, že jsme měli v lednu dvojí premiéru Przybyszewského. Iniciativa pro Przybyszewského vyšla od ní; bez ní nebylo by se rozkolébalo ani Národní divadlo, které rozvinuje horlivost pravidlem jen tam, kde jde o uměleckou banálnost. A nevážím lehce zanícené lásky a péče, kterou věnovala